

Architext ▲ SCahier

PDF-versie

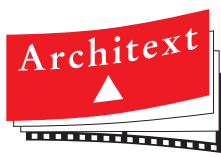
Jaargang 21
nummer 72 ■ juli 2007

SCahier is sinds september 1985 een ongeregeld verschijnend schrift met essays, achtergronden, meningen en feiten over architectuur. Het is bedoeld om de relaties van Architext op de hoogte te houden over de fondslijst, de architectuurreizen en Architectuurradio.

Uitgeverij Architext
Klein Heiligland 91
2011 EE Haarlem
e-post: sc@architext.nl
www.architext.nl

eindredactie: lds Haagsma

vormgeving:
de IJsgarage ▲ Haarlem
Rob van Westreenen
© 2007 ▲ Architext

Vlieland

Dit nummer van SCahier onderzoekt de architoop van het Friese Waddeneiland Vlieland. Een zoektocht naar de verloren eenvoud.

Dit cahier is tot een boekje om te vormen. Lees de voorlaatste pagina.

Eerder verschenen:

SCahier 71 over Terschelling (24 pagina's).

SC 72

Hoe maak ik een heus cahier?

De moderniteit komt met gebreken. Vroeger werd *SCahier* keurig geniet en bijgesneden naar de relaties per post toegestuurd.

NU HET CAHIER vooral in het *Portable Document Format* (PDF) via de webwerf wordt verspreid, zijn enkele lezers bedroefd dat er geen echt tastbaar cahier meer is. Immers, wie de pagina's op zijn (kleuren)printer afdruckte kreeg per A4-velletje twee naast elkaar liggende bladzijden. Deze zijn moeilijk tot een heus SCahier te nieten of te naaien.

Bovendien is door sommigen geërgerd gereageerd op de paskruizen en snijtekens op de pagina's.

Om met dit laatste te beginnen: veel hedendaagse printers kennen voor de smalle onderzijde van het papier een tamelijk brede niet bedrukbare marge. Op zulke printers is SCahier in zijn oorspronkelijke vorm niet bladvullend af te drukken. Vandaar dat een verkleind formaat is

gekozen dat vrijwel door iedereen in zijn geheel kan worden afgedrukt.

Voor wie zijn eigen cahier wil samenstellen is er een beetje goed nieuws. Nummer 72 biedt – na enige huisvlijt – die mogelijkheid. De pagina's worden op een andere manier bij elkaar geplaatst en wel zo dat de liefhebber ze kan vergaren tot een klein tijdschrift.

Benodigheden: printer; schaar / snijmachine; nietjes of naald en draad; lijm.

Wat te doen: 1. Druk de PDF-vellen 1 en 2 dubbelzijdig op één vel A4 (of print ze enkelzijdig en plak ze later tegen elkaar). Dus de pagina met omslagfoto aan de ene zijde, en pagina 2 met de voorlaatste pagina (*deze pagina dus*) op de achterzijde. 2. Druk de overige vellen – het 'binnenwerk' – enkelzijdig af op A4-formaat.

3. Vouw de vellen van het binnenwerk met de *onbedrukte* kant naar binnen en scherp de vouw met een vingernagel of het oog van een schaar.

4. Snij de boven- en onderkant van de pagina's af volgens de pas- en snijtekens. 5. Sorteert het binnenwerk op volgorde.

6. Niet of stik het binnenwerk samen aan de lange, open (niet-gevouwen) zijde van de pagina's; snij of knip een stukje van het wit van deze gehechte kant.

7. Vouw het omslag en snij of knip het op maat: voor de bovenzijde kunnen de pas- en snijkruizen als richtlijn dienen; de zijkanten zijn afhankelijk van de gekozen breedte van het binnenwerk.

8. Lijm het omslag bij de vouw aan de rug van het binnenwerk met een zo klein mogelijke plakrand. *SCahier* is een echt cahier!

SC 2007

Vlieland

Eenvoudig, saamhorig en toch eigenzinnig divers

't Is maar een klein eiland met maar 1% gebouwde omgeving. Kun je dan nog wel spreken van een eigen 'architooop', een eigen karakteristiek van de gebouwen? Een zoektocht.

DE BEWONERS zelf schijnen er nogal trots op te zijn: hun Vlieland is anders dan de overige Nederlandse Waddeneilanden. Hun toegang ligt in het oosten, ze hebben nauwelijks landbouw en in het westen bevindt zich een bijna onmetelijke zandvlakte.

Bovendien is hun enige dorp klein en overzichtelijk. Lang was het niet meer dan een straat met aan weerszijden steegjes die ze er gloppen noemen. Vooral na 1950 is dat dorp flink uitgebreid, maar groot kun je het nog steeds niet noemen en de overzichtelijkheid is gebleven.

Heeft het eiland dan ook een eigen 'architooop', een eigen karakteristiek van de gebouwde omgeving? Het antwoord op die vraag is niet alleen moeilijk door de kleine omvang van de Dorpsstraat circa 1935 met rechts, het gewitte pand, het Tromp's Huys.

bebouwing. Het eiland heeft ook niet echt een geschiedenis die aanleiding geeft tot een zelfbewuste houding tegenover de eigen gebouwen.

Ooit was West-Vlieland het toonaangevende dorp van het eiland, maar dat verdween in de eerste helft van de achttiende eeuw in de golven en wellicht liggen er nog restanten van op de Noordzeebodem

benoorden de Vliehorst. De ondergang van het dorp gebeurde juist in een periode dat het Vlieland goed ging. Vanaf het eind van de zestiende eeuw werd de Vlieree een belangrijke ankerplaats voor de schepen uit Holland wat zorgde voor flink wat reuring op het eiland. Het lag voor de hand dat de bevolking zich ook zelf steeds meer actief op de scheepvaart ging toeleggen.

Veel anders was er niet te doen op het eiland: voor land- en veeteelt was het eiland bepaald niet

geschikt. De grote kans kregen de Vlielanders met de opkomst van de walvisvaart. Ze werden daar toonaangevend in en tot het midden van de achttiende eeuw bracht die walvisvaart welvaart op het eiland. Veel van wat die welvaart heeft betekend voor de gebouwen van het eiland is dus in 1740 verloren in de golven verdwenen.

Veel Westvlielanders moeten toen naar Oost-Vlieland zijn getrokken, maar het zat hun niet mee. De zandbank de Richel ten zuiden van het eiland nam steeds meer in omvang toe en de koopvaardij schepen uit Holland kozen een andere route om vanuit de Zuiderzee naar de wijde

V L I E L A N D
Lengte 20 km,
Grootste breedte 3,2 km
Hoogste punt +42 m NAP
(Vuurboetsduin)
Inwoners: 1.133 (2005)
Oppervlakte: ca 4000 hectaren
waarvan: 1200 ha duinen, 2175 ha strand en zandplaat, 280 ha bossen, 200 ha polders en kwelders en 40 ha gebouwen (1%).

wereld te gaan. Het eiland raakte uit de gratie en de jaren van voorspoed waren voorbij. Dus ook aan de gebouwen op Oost-Vlieland kunnen we de anderhalve eeuw van voorspoed tussen 1600 en 1750 nauwelijks meer aflezen. Ze werden in latere tijden uit geldgebrek slecht onderhouden, vele werden gesloopt.

Weinig sier.

HET IS wellicht niet te veronderstellen dat die huizen weinig sierlijke decoraties hadden. De vakantiegangers van nu kennen het eiland als een bosrijke omgeving, maar de (naald) bossen zijn pas in de eerste helft van de twintigste eeuw aangeplant. Vóór die tijd was Vlieland een kaal eiland waarover bij stormachtige wind het stuifzand vrij spel had. Versieringen aan stenen gebouwen hebben

Links: het Landtsbuys in 1920 toen het nog werd bewoond door het echtpaar Akersloot. Het rechterdeel is onderkelderd vandaar dat de ramen van de woonkamer hoger liggen. Zeeschilderes Betsy Akersloot gaf het de naam Tromp's Huys. Onder: Dorpsstraat 90 en 92.

daar veel van te lijden en de ambachtslieden uit de zeventiende en achttiende eeuw moeten dat op voorhand hebben geweten. Het oudste nu nog bestaande huis op Vlieland is het *Landtsbuys* (Tromp's Huys) uit 1576. Het heeft de grote brand die de Engelsen in 1666 aanrichten overleefd en geeft dus enigszins een beeld hoe een vrij statig huis (want niet van hout, maar van steen) er vóór de welvaartsperiode heeft uitgezien. Eenvoudig dus, waarbij ook nog eens bedacht moet worden dat de aanbouwen achter het huis – die het nu zo diep maken – van latere tijden zijn. Opvallend is dat dit eenlaagse huis parallel aan de straat staat. Dat is het best

te zien aan de kap: die loopt met de straat mee en staat er niet haaks op. Latere huizen in de Dorpsstraat staan vaker met hun smalle kant aan de straat; hun kappen staan wat lengterichting betreft in een hoek van negentig graden op de straat. En wat ook opvalt: de huizen in de Dorpsstraat staan vaak dicht bij elkaar, soms zelfs schouder aan schouder in het gelid, en keurig in de rooilijn. Er zijn weliswaar veel steunen ('*gloppen*') tussen die huizen maar dat heeft een vrij simpele verklaring: die gloppen zijn niet alleen handig om de achterkant van de huizen te bereiken, maar ze hebben ook een brandscheidende functie. Zeker na de grote brand uit

1666 moet men op Vlieland de waarde van brandgangen hebben ingezien: ze bemoeilijken het overslaan van een brand. Iets waaraan het bouwen in steen ook aan bijdraagt. Zeevaarders en handelaars zien nogal eens wat van de wereld. Ze zien de gebouwen in andere steden en komen zo wel eens op een idee. Vandaar dat de huizen Dorpsstraat 90 en 92 (*onder*) in Holland niet

misplaatst zouden zijn. Zij het dan dat ze niet zo hoog zijn. En dat ze vooral eenvoudig zijn gehouden.

Diversiteit

EENVOUD, saamhorigheid, ja, en toch een grote diversiteit. De huizen mogen dan keurig in het gelid staan, hun stoepen (zo die er al zijn) verschillen, hun vormen en hun hoogte's variëren. Er is bepaald geen sprake van een dictatuur van een bouwgiilde dat precies voorschreef hoe een huis moest worden gebouwd. Dat is ook binnen de hui-

zen zichtbaar: in de kapconstructies zit geen eenheid. Meestal kan men aan de manier waarop balken en stijlen in kappen worden geplaatst een zekere lokale vaardigheid aflezen. De grootste meesterproeven voor kapconstructies werden in boerderijschuren geleverd, maar die bouwopgave kwam op Vlieland nauwelijks voor. Het is nog maar de vraag of alle gebouwen op het eiland door een plaatselijke aannemer of timmerman zijn vervaardigd. Men zal zeker veel een beroep hebben gedaan op bouwers 'van de wal', al was het

maar dat veel bouw materiaal zoals baksteen van de 'overkant' moest komen. De meest belangwekkende overblijfselen van het zeventiende-eeuwse bouwen vindt men in het oude hart van het dorp, aan wat nu het Kerkplein heet. De kerk zelf natuurlijk en ook die bevestigt dat het op Vlieland vooral om de sobere eenvoud gaat. Het mooiste oude pand is zonder twijfel het Armhuis, wat ook een bescheiden, De protestantse kerk met zijn eenvoudige gezwenkte gevel, kloeke steunberen: monumentaliteit zonder franje.

Vlieland - Duinker

bakstenen bouwwerkje is, maar de kracht ervan zit in de geleiding: het hoge steile dak, met in het midden de uitsprong van de toegangspartij. Maar ook de latere aanbouw aan de noordelijke kant die even naar achteren springt (en vermoedelijk heeft er net zo'n uitbreiding aan de zuidkant bestaan). Vooral aan de achterzijde (zie pagina 2) is te zien hoe op bijna vanzelfsprekende, maar toch op simpele wijze, er een haast overonderende compositie ontstaat.

Badgasten.

AN HET EIND van de negentiende eeuw ging het echt slecht met het eiland. Er werd nauwelijks meer gebouwd en het is dan ook niet verwonder-

lijk dat men kansen zag in het aarzelend opkomende verschijnsel van vakantiegangers die de zeelucht zochten.

Het eerste huis dat speciaal met het oog op die nieuwe doelgroep werd gebouwd is het *Badhotel*, Dorpsstraat 88, uit 1892. Dat pand onderscheidt zich nauwelijks wat betreft eenvoud en saamhorigheid van de overige panden, of het moet de waranda-achtige uitbouw zijn als stoep. Hoe anders is dat met Hotel Golfzang dat vier jaar later aan het begin van de straat zou worden gebouwd. Zo romantisch als de naam, werden ook de vormen die iets weg hebben van een Zwitsers chalet, als men althans de blik beperkt tot de overstek van het dak. Dat soort romantiek was op de vaste

De geboorte van Vlieland als zomerparadijs.

Onder: het Badhotel uit 1892 in de Dorpsstraat. Boven: Duinkersoord rond 1931.

wal al over zijn hoogtepunt heen, maar voor Vlieland moet het tamelijk frivool zijn geweest. Het krijgt navolging in het pand ernaast dat twee jaar later in 1898 wordt gebouwd.

Te veel frivoliteit mis-

schien? Opvallend is wel dat de meeste huizen die de jaren daarna in de Dorpsstraat worden gebouwd (bijvoorbeeld de nummers 141, 130, 28-30, 41 en 85) in uiterlijke vorm juist terugrijpen op de zeventiende eeuw met hun vertrouwde topgeveltjes.

Vervreemding.

IN 1938 vindt er in de Dorpsstraat een interessante verandering plaats. Op nummer 47 laat F. C. Rab, op dat moment burgemeester van Vlieland, voor zich zelf een huis bouwen dat *'het hoogste, grootste en mooiste'* van het eiland moet worden. Ook Rab kiest voor een historiserende vormgeving en wel in de stijl van de Nederlandse renaissance. De voorgevel is zorgvuldig ingedeeld en hoewel deze - ongetwijfeld gezien zijn hoogte - flink terugwijkt

van het trottoir, wordt het straatbeeld goed gerespecteerd: twee gemetselde toegangspoortjes aan weerszijden staan wel in de rooilijn en daartussen is op een bakstenen plint een terrasvormige stoep aangebracht. Natuurlijk kan er lang gediscussieerd worden of het anno 1938 nog wel gepast is om vensters te voorzien van houten luiseringen in een bakstenengevel op te nemen en om de ramen te voorzien van tuttige kleine ruitjes.

Woonhuis Rab.

Dat is een kwestie van smaak en wie misgunt het een burger om zijn huis het uiterlijk te geven van een eikenhouten dressoir?

Nee, het is vooral de grootte van het huis die tot nadenken stemt. Uit het streven naar 'het hoogste, grootste en mooiste' spreekt een trots zelfbewustzijn waaraan heel wat bestuurders in Nederland lijden, maar waar op zichzelf niks mis mee hoeft te zijn. Zeker niet als men het, zoals Frits Rab, op zorgvuldige wijze doet.

Maar zou de uitstraling van dit pand gepast hebben in de welvarende periode van Vlieland? Het gekke is dat hoe langer je naar dit huis kijkt, hoe meer het gaat kriebelen. Hoe meer je toch het gevoel krijgt dat het eigenlijk niet in deze Dorpsstraat thuis hoort. En dat is raar, want zo erg protserig is het pand nu ook weer niet.

Uiteindelijk kom je tot de conclusie dat het toch die hoogte is. En dat verspringen van die gevel naar achteren. Dat schept een afstand, een distantie die niet eigen is aan de Dorpsstraat. Daarmee vervreemdt het zich van de eigen architoop.

Het is die vervreemding die Vlieland in toenemende mate bedreigt. Met de welvaart die de toeristenindustrie met zich meebrengt stijgt het trotse zelfbewustzijn en de hang naar grootse daden. En gaat men rare dingen doen. Je ziet het aan de vakantiehuizen die ook almaar groter en protseriger worden. Je ziet het in dat afzichtelijke hotel- en appartementencomplex *Vlierijck* met zijn belachelijk grote

Vlierijck (de naam alleen al!), hoe zorgvuldig ook ontworpen, is in schaal een vreemd element zo vlakbij het oude dorp. Het zal wel wennen, maar voor je het weet zijn de sluiszen opengezet voor nog afgrijselijker ontwikkelingen. Onder: postzegel uit 1994.

rietendak. De architoop van eenvoudige, saamhorige en toch diverse huizen is op Vlieland een kwetsbaar gegeven. Het eiland is gewoon te klein om een eigen

gen stijl, zoals bijvoorbeeld de 'Schellinger trant' op Terschelling te ontwikkelen. Dat wordt nog het mooist gesymboliseerd in het meest beeldbepalende gebouw van het eiland: de vuurtoren die toch in wezen ook niet meer dan een geïmporteerd tweedehandsje uit IJmuiden is.

Maar die vuurtoren leert ons ook dat de Vlielanders wel degelijk een eigen stempel hebben. Het is dat prachtige uitkijktplatform naast die toren die het beeld uniek maakt. Gewoon een eenvoudige uitkijktpost, eerst op houten, later op stalen palen. Lekker saamhorig tegen de vuurtoren aangeleund. Dat maakt het beeld divers. Dat is Vlieland.

EDDY SPOOR

Tijdtafel Vlieland

1237 Graaf WILLEM II van Holland schenkt *Insula Fle* aan klooster Ludingakerke te Achlum (Harlingen).

1245 Er wordt gesproken van een St. Nicolaaskapel op Vlieland: *Cappella Beati Nicolai de Flebe*.

1575 Oost-Vlieland door Spaanse troepen vernield.

1590 Oost-Vlieland krijgt eigen gemeentewapen.

1598 (Oude) Raadhuis in Oost-Vlieland gereed (in 1855 geheel vernieuwd).

1600 Sinds enkele jaren is de Vlieree in trek als ankerplaats voor de Hollandse koopvaardijvloot; het eiland voorziet in bevoorrading en overnachting van de hooggeplaatste schippers.

1612 Begin walvisvaart; Vlieland levert in zo'n 150 jaar vele harpoeniers en commandeurs (kapiteins ter walvisvaart).

1614 Noordsche Compagnie, een handelsorganisatie die een bijna-monopolie op de walvisvaart bezit, op Vlieland opgericht. In 1642 opgeheven.

1615 Vlieland onderdeel van de Staten van Holland.

1605 Een zaalkerk vervangt de bouwvallige Nicolaaskapel; in 1647 uitgebreid met twee zijbeuken.

1666 Oost-Vlieland door Engelse troepen in brand gezet.

1668 Begin postroute Den Helder – Texel – Vlieland.

1714 Overstroming West-Vlieland.
1736 Dorp West-Vlieland door bewoners verlaten; het verdwijnt in 1740/41 in zee.
1750 De zandplaat Richel breidt zich steeds sterker uit zodat de ankerplaats Vlieree in onbruik raakt.
1778 Geregelde postdienst Den Helder – Texel – Vlieland.
1806/14 Franse tijd: nieuwe departementale indeling; daarna behoort Vlieland tot de provincie Noord-Holland.
1827/28 Aanleg haven; wal zuidzijde wordt dijk.
1838 Het vuurbaken wordt vervangen door een stenen toren.
1854/85 Aanleg 50 strekdammen op het Noordzeestrand.
1866 Telegraafkabel naar Vlieland.
1874 Stoomvaarten Terschelling – Harlingen met mogelijke overstap op de Vlieree naar Vlieland.
1877 Nieuw postkantoor in gebruik.
1892 Eerste hotel op Vlieland.
1895 Eerste badpaviljoen aan Noorderstrand.

1904 Aanplant eerste bomen voor bos Bomenland.
1906 Oprichting vereniging ‘Vlielands Belang’ ter bevordering vreemdelingenverkeer.
1909 De bovenbouw van een gietijzeren vuurtoren van IJmuiden vervangt de stenen toren op het Vuurboetsduin.
1914 Leeuwarder Gezondheidskolonie bouwt vakantieoord aan het begin van de Badweg (afgebroken in 1991).
1918 Het eiland krijgt elektriciteit.
1932 Afsluitdijk gereed met als gevolg hogere vloedstanden op Vlieland.
1942 Vlieland bij provincie Friesland.
1953 Waterleiding op Vlieland.
1955 Aanleg Middenweg en Nieuwestraat.
1957 Veerdam vervangt houten aanlegsteiger voor veerboot.
1962 Veerdienst Harlingen – Vlieland.
1971 Vlieland beschermd dorpsgezicht.
1979 Haven vergroot tot jachthaven.
1988 Nieuw gemeentehuis.
1993 Nieuwe rioolzuiveringsinstallatie aan de Havenweg.

De gebouwen van Vlieland

De gebouwen worden beschreven per straat. De straatnamen staan op alfabetische volgorde waarbij de eerste letter van het straatnaambord bepalend is voor de rangschikking.

ANKERPLAATS

– Zomerhuizen Noordwester en Zuidwester; Abe Bonnema, 1999/2000 ▲▲▲

Twee identieke woningen die met hun afhanginge groenkoperen daken door de duinen zelf lijken te zijn ontworpen. De

kracht van het ontwerp zit in de eenvoud: de daken van gepatineerd koper rusten op slanke stalen kolommen waardoor de gevels transparant konden blijven. Slaap- en badkamer liggen achter, diep onder de helling; de woonkamer en de open keuken liggen voor op een verhoging. Mid-

Aanwijzingen voor het gebruik

Sommige panden zijn – naar persoonlijk inzicht van de redactie – gehonoreerd:

- ▲ een extra blik waard: lokaal bijzonder;
- ▲▲ een omweg waard: nationale allure;
- ▲▲▲ een rit waard: internationale klasse.

Als toevoeging is het ▼-teken gebruikt: als uiting van afschuif voor een gedane ingreep: hier is een vandalenstreek geleverd. Ook dit is een persoonlijke, subjectieve keuze.

Het symbool > verwijst naar vindplaatsen elders in dit SCahier.

M: het pand komt voor in de beschrijving van monumenten. Zowel het rijk, provincie als gemeente kunnen een gebouw als monument aanwijzen waardoor het in meer of mindere mate een zekere bescherming biedt. Het staat overigens iedereen vrij om elk gebouw dat haar of hem lief is zelf te behandelen als ware het een wereldmonument. Handel daar naar. En bedenken: het behouden van interessante panden is niet alleen geboden als eerbied voor onze voorouders maar meer nog als geschenk aan ons nageslacht.

De omschrijving van de panden in dit SCahier is met grote zorgvuldigheid gebeurd. Toch is voorzichtigheid geboden. Bronnen spreken elkaar geregeld tegen en bij twijfel is gekozen voor de meest plausibele voorgeschiedenis. Daarbij zijn vergissingen, ja zelfs stomme blunders bepaald niet uitgesloten.

De redactie stelt aanvullingen, correcties en strenge vermaningen zeer op prijs.

den in de woning bevindt zich een gemetselde kern waaronder de installaties zijn aangebracht. Deze kern zorgt samen met de windverbanden - die in het dak zijn verwerkt - voor de stabiliteit. De schildkappen met hun asymmetrische vorm doen denken aan de 'pet' van het monument op de Afsluitdijk (W.M. DUDOK, 1933) dat BONNEMA (1926-2001) zeer bewonderde.

-27 Wadloper en Steltloper; halfronde kap: Heijdeman en Tuinstra, 2000 ▲

Op het platte dak van het langgerekte, dubbele vakantiehuis Wadloper werden in 2000 twee halfronde kappen aangebracht waarbij tevens nieuwe gevels werden aangebracht. Door het sterker benadrukken van de afzonderlijke delen was het vanzelfsprekend naast de bestaande een nieuwe naam in te voeren: Steltloper.

BADWEG

Vanouds liep er vanachter de hervormde kerk een pad door de kale duinen naar het Noorderstrand. In 1895 werd aan het westeinde van dit pad, op een zeeduin, Vlielands eerste badpaviljoen 'Zeebad Vlieland' gebouwd. In 1898 werd daarom besloten het pad met planken te egaliseren, wat geen succes was omdat de jut-

ters het hout stalen. In 1915 ontstond een smal schelpenpad; pas in 1939 werd het pad bestraat. De bossen zijn in 1917 en 1930 aangeplant waardoor de Badweg een lommerrijk, beschut karakter kreeg. Vanaf de jaren dertig worden in de duinen langs de Badweg steeds meer 'zomerhuisjes' gebouwd. Tegenwoordig wordt hun adres bepaald door het duingebied. Zie daarom ook: Ankerplaats, Duinkersoord en Vliepark.

-4 Appartementengebouw Eureka, 1992

In 1914 bouwt de Leeuwarder Gezondheidskolonie een fors wit houten gebouw van twee lagen onder een eenvoudig zadeldak. Later werd dit gebouw opgedeeld

in vakantieappartementen onder de naam Eureka. Het werd in 1991/92 vervangen door het huidige gebouw.

DORPSSTRAAT

Vroeger Groote Straat en ook wel Voorstraat geheten al werden in de XIXde eeuw de huizen in deze straat alleen aangeduid met een A en een perceelnummer. In de beschrijving zijn de straatnummers op even en oneven gerangschikt.

- Coupure

Aan het begin van de Dorpsstraat staat de 'coupure'. Zo heet in waterstaatkundige taal een onderbreking of een doorsnijding van een waterkering. De Vlielandse coupure bevindt zich in de Waddendijk die hier landinwaarts afbuigt en de Dorpsstraat kruist. Al in 1827 is men begonnen de wal aan de zuidzijde van het eiland om te vormen tot een dijk. Pas in de jaren negentig van de negentiende eeuw werd ook een dijk aangelegd aan de oostzijde van het dorp. Hoewel 'dijk' daar misschien wel een te groot woord voor was: het was niet meer dan een aarden wal en de Dorpsstraat kon worden afgesloten met een houten schutting van zo'n meter hoog. In 1931/34 werd in verband met de aanleg van de Afsluitdijk de hele dijk van Vlieland met een meter verhoogd. In 1953 werd tijdens de watersnood pijnlijk duidelijk dat dit niet voldoende was. De dijk werd in drie stappen verhoogd tot zogenaamde Delta-hoogte, de hoogte die voorgeschreven is in de wet die de Deltawerken regelt. Vandaar dat de coupure nu een massieve betonnen structuur heeft die in niets meer lijkt op een houten schutting.

De coupure rond 1915 (links), 1930 (boven) en 2006 (onder).

Dorpsstraat evenzijde (noordkant)

-4-6 M

Deze huizen, die parallel aan de straat staan, zijn vermoedelijk al in de 18de eeuw gebouwd. Enkele onderdelen van de constructie dateren nog uit die tijd. Sindsdien is er veel aan vertimmerd.

-16 M, 1878

-28-30 M, 1910

'Gezwenkte topgevel' die vasthoudt aan de traditie. Zie ook Dorpsstraat 130, 85, 141.

-48 M Houten voorgevel met makelaar; vermoedelijk XVII

-60 M Houten voorgevel met makelaar, XVII

-88 Badhotel Bruin, 1892 M

Het oudste hotel van het eiland werd als 'Badhotel' in 1892 opgeleverd voor E. Meijer. Het was een eenvoudig bakstenen huis dat zich keurig voegde in de Dorpsstraat. Een overdekt, houten terras op een

bakstenen plint deed het pand opvallen. Vanaf 1936 kwam het badhotel in handen van de familie Bruin die het tot 2005 heeft bestierd (>foto pagina 5).

-90 M, 1662

Bakstenen tuitgevel met een door een raam onderbroken cordonlijst en muurankers die het bouwjaar weergeven.

-92 M, trapgevel, XVII

-130 M, 1905

Vlieland mag dan wel in de voorafgaande vijftien jaar zijn ontdekt door de buitenwereld, niet iedereen is gecharmeerd van de veranderingen. Werd in 1898 op Dorpsstraat 5 gekozen voor een eigentijdse chaletstijl, hier – op nummer 130 – grijpt men terug op de geschiedenis: het huis krijgt een gevel in de vorm van een tuit uit de zeventiende eeuw. Zie ook: Dorpsstraat 28-30, 85, 141.

-140 M, afgeknotte topgevel XVII

-146 M, 1678 gepleisterde tuit.

-148, M voormalige raadhuis,

A.B. Metz, 1855 ▲▲

In 1598 bouwde Peter Jacobsz Holsteyn

op de plek waar nu

>Dorpsstraat 150 staat een raadhuis, uiteraard met fraaie gevelstenen, dat wegens bouwvalligheid werd afgebroken. Die stenen werden opnieuw geplaatst

toen in 1855 er een nieuw, kleiner, raadhuis werd gebouwd. Het is een laag, asymmetrisch pand dat dwars staat. De klokkentoren heeft lang een belangrijke functie op het eiland vervuld: de dorpsklok. In de zuiltjes van het toegangshek staan de wapens van West-Vlieland (links) en Oost-Vlieland.

-150 / Achteromweg M

v.h. Lagere School, 1899

Tot 1959 was dit eenvoudige pand met vier lokalen (twee aan weerszijden van een middengang) de openbare Lagere School; van 1959 tot 1977 was het de ULO. Nu is er een informatiecentrum in gevestigd.

Het pand verdient een grondige renova-

tie. Zie ook de woning van de bovenmeester >Dorpsstraat 131.

-176 M

'Dwars' (lees: parallel aan de straat gelegen) huis met onderdelen uit de 18de eeuw.

-188 M houten voorgevel met makelaar, XVII.

Dorpsstraat oneven zijde (zuidkant)

-1 Post- en telegraafkantoor,

C.H. Peters, 1877 M

De relatie Vlieland en het scheepvaartverkeer is grillig. In het midden van de negentiende eeuw speelt het eiland een belangrijke rol in het signaleren ('rapportereren') van schepen wat voor reders en familieleden de belangrijkste bron is om de locatie van een schip te weten. Dagbladen publiceerden toen nog dagelijks de 'scheepsberichten' waarmee men de reis van een schip kon volgen. Vandaar dat Vlieland al in 1866 op het telegraafnet

werd aangesloten. Het is de telegrafie die er voor zorgt dat rijksbouwkundige C.H. PETERS de opdracht krijgt in 1877 een Post- en Telegraafkantoor te ontwerpen voor het eiland. Dit was een van de eerste van de vele postkantoren die Peters in Nederland zou ontwerpen.

Beneden was het kantoor, boven de directeurswoning. In 1912 werd het pand uitgebreid en verbouwd, maar al in 1924 was er te weinig te doen en werd het pand

De achterkant van het voormalige postkantoor rond 1930 toen het onder de naam 'Het Groene Weeshuis' een pension was.

verkocht. Sinds 1933 is het onderdeel van hotel Golfzang. Het pand is kloek te noemen, maar verder vooral sober; het mist de uitbundigheid die Peters in latere jaren bij grotere opdrachten weet aan te brengen.

-3 Hotel Golfzang, 1895 M

In 1895 gebouwd als loodsenkantoor met huis voor de loodsencommissaris. In 1933 gekocht door JAAP LIST (1904-1989, o.m. vuurtorenwachter) die er pension Golfzang in vestigt

Slauerhoffroute ▲▲▲▲

In 2006 was het honderd jaar geleden dat de vereniging Vlielands Belang werd opgericht die het toerisme naar het eiland wilde bevorderen. Bovendien was het zeventig jaar geleden dat de scheepsarts, dichter en schrijver Jan Jacob Slauerhoff (1898-1936) overleed. Die twee feiten samen waren de aanleiding om op Vlieland, dat Slauerhoff vooral in zijn jeugd vaak heeft bezocht, een Slauerhoffpad uit te zetten waarbij 14 glazen panelen teksten van de dichter weergeven. De panelen zijn te vinden:

- 1 Havenstraat oostzijde, bij de Oude Postbootsteiger (fragment uit: De Gouvernante)
- 2 Havenstraat bij het standbeeld van Willem de Vlamingh (fragmenten uit De Ontdekker)
- 3 Dorpsstraat 73 (fragment uit Op mijn elfjarig artsjubileum)
- 4 Dorpsstraat 99 in de tuin van het Tromps Huys (fragment uit Oud)
- 5 Dorpsstraat 148, het Oude Raadhuis (fragment uit: Dorp aan Zee)
- 6 Kerkplein (fragment uit: Dorp aan Zee)
- 7 Vuurboetsduin (uit: Een eerlijk zeemansgraf)
- 8 Tussen Badweg en Lange Baan (Oerwoud I)
- 9 Speelweide (uit: Liefdesbrieven)
- 10 Strandovergang voorbij Duinkersoord 64 (fragment uit: De Zee)
- 11 Strandovergang voorbij De Bosrand (fragmenten uit: De oude zeeman)
- 12 Kampweg (fragmenten uit: Brieven op zee)
- 13 Ijsbaan (fragmenten uit: Herfst)
- 14 Willem de Vlamingweg bij het kerkhof (fragmenten uit: Wooningloze en Het Einde)

Zie ook: >Dorpsstraat 27

-5 M, 1898.

In chaletstijl uitgevoerd pand. Het was sinds lange tijd dat er weer op Vlieland nieuw werd gebouwd. De romantische vorm die verwijst naar rustieke berghuizen wijst erop dat de blik van de Vlielanders werd verruimd. Dit pand kan niet worden los gezien van de nieuwe ontwikkelingen die zich op Vlieland voordeden: de bouw van een hotel (1892) en een badpaviljoen (1895): Vlieland wordt door de buitenwereld ontdekt als recreatieoord.

-27 Eenvoudige woning XIX

In dit huis verbleef de latere scheeparts, schrijver en vooral dichter, JAN JACOB SLAUERHOFF (1898-1936) in de zomers van zijn jeugd. Hier woonde zijn tante ANKE BLOM-PRONKER, een zus van zijn moeder. Slauerhoff, die zelf opgroeiende in Leeuwarden, werd vanwege zijn slechte longen 's zomers vaak naar Vlieland gestuurd, het eiland waar zijn moeder was geboren. Een enkele keer duurde het 's zomerse verblijf enkele maanden; dan bezocht Slauerhoff ook de

school (>Dorpsstraat 150). In zijn gedicht 'Dorp aan Zee' is veel van Vlieland terug te vinden (>Slauerhoffroute).

Dorpsstraat 29 M, afgeknotte topgevel, van oorsprong XVII -41 M, 1910

Voorbeeld van vasthouden aan de oorspronkelijke bouwvormen. Zie ook >Dorpsstraat 28-30, 85, 141.

-47 M, 1938.

FRITS RAB, van 1929 tot 1947 burgemeester van Vlieland, liet in 1937/38 'het hoogste, grootste en mooiste huis' van Vlieland bouwen. De uiterlijke vorm grijpt terug op de Hollandse renaissance. Opvallend is wel dat de gevel terugspringt ten opzichte van de rooilijn: voor de gevel is een terrasachtige stoep aangebracht die ingeklemd wordt tussen een bergruimte en een zijpoort; zie foto >pagina 6.

-61 v.h. Zeevaartschool, 1872

In 1872 kreeg Vlieland een 'lokaal voor het Zeevaartonderwijs'. Het heeft tot 1919 geduurd voor op het eiland zeelieden een opleiding konden krijgen. Nu is het een ontbijtzaal/restaurant van een hotel.

-73 Dokterswoning, 1900 (herbouwd en uitgebreid 1975)

-81 XVII e.v. M

Huis met twee bouwlagen met bovendien een kelder; voor Vlieland uniek. De constructie is wellicht uit de 17de eeuw

-85, 1915 M

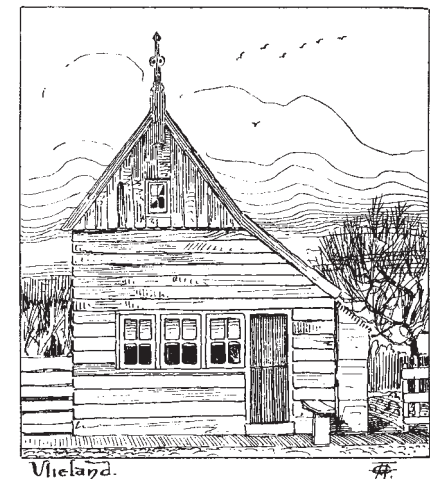
-91-93 M, dubbele woning, 1915.

De monumentenbeschrijving: 'niet eilands van karakter'.

-99 Tromps Huys (vroeger: Landtshuys), 1576 M ▲▲▲

De oorspronkelijke bedoeling van dit pand is niet zeker. Wel was het van 1596 tot 1795 het werfkantoor van de Admiraliteit van Amsterdam en het Noorderkwartier. In die tijd moet het een aantal keren zijn uitgebreid en verbouwd. Wat aan de voorkant is te zien, is het voorhuis (waarvan het westelijke deel is onderkel-

Vanaf de jaren negentig van de negentiende eeuw begonnen G. van Arkel en A.W. Weisman als een van de eersten in Nederland met een beschrijving van 'oudheden'. Zo beschreven en tekenden ze 'Noord-Hollandsche Oudheden' waar toen ook Vlieland onder viel. Het Landtshuys wordt niet vermeld. Wel schrijven ze in 1902: 'het huisje A22 is de keuken van het vroegere gebouw der Admiraliteit' met onderstaande tekening van G. van Arkel.

derd) dat niet haaks maar dwars op de straat staat. Het pand loopt in twee naast elkaar liggende delen diep door naar achteren. In 1896 koopt GOOSWINUS AKERSLOOT (1843-1929, oud-burgemeester van Hoevelaken en mede-eigenaar van een Schevenings hotel) het pand, vooral om zijn vrouw BETSY AKERSLOOT-BERG (1850-1922) een plezier te doen. Zij, van Noorse komaf, is schilderes en legt zich toe op zeegezichten. Zij is het ook dit het pand vernoemt naar Cornelis Tromp, al is onduidelijk of deze ooit iets met Vlieland te maken heeft gehad. Na het overlijden van het echtpaar Akersloot blijft het pand en de inboedel vrijwel intact. In 1955 wordt het aan de gemeente Vlieland geschonken en na een restauratie in 1958 wordt het een museum.

-109 M, gepleisterde tuitgevel XVII.

-127 Gemeentehuis, 1988 ▼

Op de plaats van de oude kleuterschool uit 1837 kwam in 1988 het nieuwe raadhuis gereed. Eerder was de gemeente gevestigd in het oude raadhuis (>148) en in het pand >Dorpsstraat 47. Het nieuwe

gebouw met zijn blonde baksteen en eenvoudige zadeldak is weliswaar redelijk eenvoudig gehouden, maar het detoneert desondanks. Niet zozeer doordat het fors uit de rooilijn is gebouwd, maar vooral door de armoedige detaillering. Neem alleen al de ramen in het dak, het iele balkonnetje bij de burgemeesterskamer en vooral de afzichtelijke profielen van de groene ramen van de toegang. Treurnis alom.

-131 v.h. dienstwoning hoofdmeester Lagere School, 1877 en 1899 M

Zie ook de School >Dorpsstraat 150.

-133 M. houten voorgevel met makelaar, vermoedelijk XVII

-139 M, 1661, houten topgevel

-141 M, 1905

Nieuwbouw met klokgevel die teruggrijpt op de 17de eeuw. Zie ook Dorpsstraat 28-30, 41, 130

-143-145 M, circa 1900

-147 M, afgeknotte topgevel XVII

-181 boerderij XIX

DUINKERSOORD

Hoewel er vaak ook gesproken wordt van 'Duinoord' is de juiste naam Duinkersoord, van de familienaam Duinker.

Vanaf 1929 begint de bouw van wat toen nog zomerhuisjes heten op Vlieland. Duinkersoord aan de Badweg is daarvoor de aangewezen plek.

Zie foto >pagina 5.

-11 De Benteng, 1930 M.

-12 Hof van Aelden, 1930 M

-33 Reddingsboothuis, A. Kooreman, 1894 M.

Eenvoudig stenen loodsje waarvan het dak is voorzien van getande windveren.

-43 Fazant, 1930 M

-44 De Kinkhoorn, Jan H. F. Giezen, 2004/05 ▲

Op de plaats van het oude vakantiehuis De Kinkhoorn werd een nieuw eigentijds huisje gebouwd dat enigszins herinnert aan de oude vormen en kleuren. Gevels van zwarte en witte gepotdekselde houten delen en een berging van rode baksteen. Bij de bouw zijn veel energiebesparende technieken toegepast.

-51 D'Instuif, ca 1940 M

-52 De Klim, 1931 M

-55-57 Sonnevanc, Open Zon, Zon Rondom, 1930 M ▲▲

Drie houten vakantiehuizen met paraboolvormig daken. Er wordt wel geschreven dat dit voormalige nissenhutten zijn waarin de arbeiders aan de bouw van de Afsluitdijk werden gehuisvest. Dat lijkt niet waarschijnlijk. De daar gebruikte nissenhutten hadden een halfronddak en misten de zo kenmerkende knik in de top. Vermoedelijk is het een echt ontwerp voor een strandhuis geweest van de Groningse firma Timmer.

-77a Lindeval, Jelle Hekstra en Ivo Hommel, 2004

Lindeval (anagram van Vlieland) verwijst met zijn dakvorm en (fsc) houten wanden

naar >Duinkersoord 55-57. Het ontwerp voor het duurzaam gebouwde huis was aanvankelijk te hoog; de nodige ruimte is nu in een souterrain ondergebracht. Wat niet weg neemt dat deze woning toch een protserig aanzien houdt.

-87 Hoogduin, 1935 M

-90 Sperwer, 1938/39 M

- 94 Drosera, 1930 M rieten dak
- 95 Thalia, 1931 M
- 96 Koekoek, 1930 M

HAVENWEG

De bebouwing begint in 1919 met een blokje woningen voor loodsen:

- 10-14 loodswoningen, 1919 M

KERKPLEIN

- 6 Armhuis (v.h. Diaconiehuys), 1678 M ▲▲▲

Een hardnekkig verhaal wil dat dominee ABRAHAM URSINUS, URSINIUS of VESINUS in 1632 een ruime financiële schenking doet om op Oost-Vlieland een opvangtehuis voor oude zeelieden te realiseren. Abraham Ursinius (1637-1716) werd echter pas in 1685 op Vlieland als predikant beroepen en in 1632 was hij nog niet in Haarlem geboren.

Hoe dan ook; vermoedelijk begint de diaconie van de Hervormde Kerk in 1632 met een manhuys, ook wel oudeliedenhuys geheten, voor behoeftige ouderen. Het heet dat in 1655 de oude dorpschool wordt betrokken en al gauw spreekt men

dan al van 'arme kamertjes'. Dat de naam Diaconiehuys in het spraakgebruik Armhuis wordt is niet onwaarschijnlijk. In 1678 wordt het pand ingrijpend verbouwd en aan de noordzijde uitgebreid. Wie echter de zuidelijke muur bestudeert ziet nu nog dat ook aan deze zijde ooit een aanbouw moet hebben gestaan. Boven de ingang hangt een fraai houten bord met het rijm:

In dit gestigt worden behoeftigen bedeed man en vrouwen

Wildt met liefdadigheid den armen aanschouwen

*De wees die ook zijn woning heeft in dit gestigt
Betoon gij weldadigheid het getuigenis aller pligt*

Zij allen bidden u vriendelijk wanneer zij zijn in nood

Om eenen milden gift, en God om dagelijks brood.

ANNO 1732

Waarom juist het jaartal 1732 wordt genoemd is onduidelijk. Eeuwvingeringen waren in die tijd niet echt gebruikelijk. Wel is opvallend dat er dan ook al gespro-

ken wordt van weeskinderen die klaarblijkelijk dan ook onderdak werden verschaft. Het was ook niet ongebruikelijk om aangespoelde drenkelingen in het Armhuis te verzorgen. Tot en met 1949 bleef het gebouw zijn functie houden. Achter ligt de Armhuistuin waar de bewoners hun eigen fruit en groente teelden.

-7 Nicolaaskerk, 1605 ev M ▲▲▲
Al in 1245 wordt er geschreven van een kapel op Oost-Vlieland gewijd aan NICOLAAS, de schutspatroon van de schippers. In de middeleeuwen wordt dit een parochiekerk die in 1605 wegens bouwvaligheid wordt gesloopt. Vlak ernaast wordt een nieuwe kerk gebouwd, waarbij

stenen van de oude kerk voor een deel worden hergebruikt. De nieuwe kerk is een van de eerste in de Nederlanden die voor de protestantse eredienst wordt gebouwd. De verwijzing naar de heilige Nicolaas komt daarbij uiteraard te vervallen. Het wordt een zaalkerk met een rechthoekige plattegrond van ongeveer negen bij twintig meter. In 1642/47 wordt de kerk aan de noordzijde en voor-

al aan de zuidzijde uitgebreid waardoor de indeling de vorm van een kruis krijgt (in de zuidgevel geven de muurankers het jaar 1647 weer). In 1840/44 komt er in de zuidwesthoek een consistoriekamer. De gevels van de kerk zijn voornamelijk opgebouwd met Friese drielingbaksteen-tjes.

Het interieur is zeer de moeite waard: houten tongewelven met trek balken bepalen de sfeer. De preekstoel is uit 1605 al is die bij de verbouwing in 1642/47 van

plaats veranderd. In 1669 is er een gaanderij voor weeskinderen aangebracht. De Vroedschapbank (1635), een Tiengebodenbord (1737) en het orgel zijn opvallend. Het orgel moet rond 1780 zijn geplaatst al is het vermoedelijk ouder: het schijnt dat het is aangekocht van 'een kerk op de wal'. In 1879 zijn er wijzigingen aan het orgel aangebracht.

In de kerk ook originele walviskaken die als grafzerken op het kerkhof hebben gestaan maar daar veel te lijden hadden van de weersinvloeden. In de kerk zelf vele grafzerken met opschriften.

-Kerkhof ▲▲

Op het bijzondere kerkhof staat nog een imitatie walviskaak als grafzerk. De originele kaken worden nu in de kerk bewaard. Verder veel grafstenen uit de zeventiende eeuw en een obelisk uit 1909. De monu-

mentenbeschrijving refereert naar een 'interessante' marmeren cippus voor L. ZUNDERDORP (†1884); bedoeld wordt een afgeknotte piramide.

Veel zerken zijn begroeid met gele korstmossen. Deze mossen zijn niet schadelijk voor de stenen. Weliswaar tasten ze aanvankelijk een dunne laag van de steen aan, maar daarna vormen ze een bescherming tegen weersinvloeden. Zouden ze worden verwijderd, dan volgt al snel weer een nieuwe korstmoslaag waarvan de aantasting wel schade kan opleveren.

MIDDENWEG

-10 Villa Middenweg, Bik + Mulder (Hans Bik), 2002/03 ▲▲

Het woonhuis bestaat uit twee delen verbonden met een glazen tussenstuk. Het

zwarte, houten deel is opgetrokken uit juthout. Eenvoudige architectuur die prima past op het eiland.

POSTWEG

De oudste postverbinding voor de Waddeneilanden Vlieland en Terschelling met het vaste land liep via Texel naar Den

Helder. De boot naar Texel vertrok van de Vliehors. Het pad dat vanaf de Dorpsstraat naar deze aanlegplaats loopt is de tegenwoordige Postweg.

-4 Het Posthuys, 1836 en 1923 M

Vanouds stond op deze plek een houten huisje waar de postiljon kon wachten tot het water laag genoeg was om van de Vliehors naar het Zuiderstrand te rijden. In 1836 wordt het vervangen door een stenen bouwwerk dat beter bestand is tegen het opwaaiende zand. Vanaf eind negentiende eeuw wordt het huisje als woning gebruikt door de toenmalige postiljons. Nadat de verbinding met Harlingen steeds geregelder wordt, neemt het aantal poststukken via de oude route af. Toenmalige postiljon Jan Cupido begint daarom naast zijn werkzaamheden als post-

vervoerder een boerenbedrijf waarvoor hij een grote schuur laat bouwen. In 1923 wordt de schuur vervangen door een grote boerderij. Het oorspronkelijke, stenen

posthuis is nog altijd herkenbaar als het lage huisje dat haaks op het grote pand met zijn wolfseinde kap staat. De postdienst is in 1927 officieel opgeheven.

- Reddingbootschuur XIX

Houten huisje waarin de boot van de Reddingmaatschappij werd gestald. Vroeger werd de boot op een karrenwagen door vier paarden naar zee getrokken. In de twintigste eeuw zijn de paarden door een tractor vervangen. De schuur is in 2005 gerestaureerd.

De oude bakstenen 'lichttoren' rond 1901.

ROZEBOTTELWEG

-2 Schoolbuitenhuis de Vliehorst, P.J. Koster, 1950

Het langgerekte, houten gebouw werd opgericht op initiatief van de Zeister

Schoolvereniging. Sindsdien is het door zeer vele scholieren uit heel Nederland bezocht.

VUURBOETSDUIN

-Vuurtoren, Q. Harder, 1878, op Vlieland sinds 1909, M ▲▲▲

Het veertig meter hoge duin op deze plek was al sinds eeuwen, sommigen bronnen noemen het jaar 1462, een uitgelezen plek om met een gestookt vuur de scheepvaart in het donker de weg te wijzen. De vuurbaeck was overigens niet meer dan een houten platform op vier houten palen

van ruim vijf of zes meter hoog. Toen voor het vuur in de zeventiende eeuw steenkolen werden gebruikt, werd de bouw van een voorraadschuur (boet) noodzakelijk en daaraan ontleent het duin zijn naam. In 1836 kreeg Vlieland een heuse stenen vuurtoren – *'van de tweede rang'* – van vijftien meter hoog die ontworpen is door de *'Inspecteur der Maritieme Gebouwen'* J. VALK. In de lantaarn, de ronde glazen opbouw, bevond zich een olielamp met een stel lenzen. In 1909 werd deze toren vervangen door het gietijzeren bovenstuk van de buitentoren van IJmuiden. Deze toren was in 1877/78 ontworpen door *'bouwkundige bij de Verlichting'* Q. HARDER en was vervaardigd door de ijzergieterij D.A. SCHRETTLEN & CO te Leiden. Het transport van IJmuiden naar Vlieland werd verzorgd door Gieterij PENN & BAUDUIN. De toren is 18 meter hoog.

In 1919 werd de lantaarn voorzien van een elektrische gloeilamp en in 1928 werd naast en tegen de toren een uitkijkpost geplaatst op houten palen die in 1962 door stalen poten werden vervangen. Heel lang is het licht uit de lantaarn een constante lichtbundel geweest; in 1934 werd ertoe overgegaan het licht twee seconden aan en twee seconden uit te laten (een zogenaamd isofase-licht van 4 seconden). Sinds 1977 wordt dit signaal verkregen door een roterend scherm

rondom de lampen. De glazen kap van de lantaarn is in 1988 door een nieuwe vervangen. De toren is voor het publiek toegankelijk.

– onderaan de vuurtoren een bakstenen sokkel met een stenen kolom: de plek waar in 1807 en 1901 driehoeksmetingen plaatsvonden voor de topografische kaart van Nederland.

- 3 Twee woningen onder een kap, aannemer J. Posthumus, 1886 (uitgebreid 1982)

WILLEM DE VLAMINGH WEG

De weg is vernoemd naar Willem de Vlamingh, in 1640 op Vlieland geboren in de Waterhalersglop en later als zeeman in dienst getreden bij de Verenigde Oost-Indische Compagnie. In 1696 werd hij erop uit gestuurd twee VOC-schepen te traceren; daardoor werd hij de medeontdekker van de westkust van Australië. Een standbeeld van hem staat aan de haven (zie kader hiernaast).

–2 Residentie Vlierijck, Architectenbureau Van der Zee, Gouda, 2006.

Een (te) fors bouwwerk met hotel, restaurant, overdekt zwembad en 40 appartementen.

Er is nog wel geprobeerd de grote bouwopgave te verzachten: de buitengevels werden gemetseld met Brugse abdijsteen en het reusachtige dak werd met riet bedekt. Bovendien kreeg het gebouw een geknikte vorm die een zekere intimiteit moet opwekken.

Toch kan dit gebruik van traditionele vormen niet verhullen dat Vlierijck een te grote inbreuk is op deze plek van het ei-

BEELDEN OP VLIELAND

Boven: aan de Havenweg staat het standbeeld van Willem de Vlamingh (Christine Chiffun, 2000).

Verder zijn aan deze weg te zien: het beeld Adelaar, dat een zeearend voorstelt (Peter Peterson) en een metalen sculptuur (Marco Goldenbeld, 1994) waarvan identieke exemplaren staan in Terschelling en Harlingen. In de Dorpsstraat, voor het nieuwe raadhuis, staat het beeldje 'Jutter' (Suze Boschma-Berkhout).

De plaqueette van Jan Jacob Slauerhoff op de gevel van het huis >Dorpsstraat 27 is gemaakt door Ben van der Geest (1998).

land. Sterker nog: wie er wat langer naar kijkt merkt dat het gebouw ronduit kitscherig is. Een eigentijdse vloek.

Maar niet getreurd: ook zulke gebouwen worden vroeg of laat ongemerkt een vast en in zekere zin geliefd onderdeel van het eilandbeeld.

Alleen zal blijken dat het de aanzet heeft gegeven voor nog meer te grootschalige ingrepen in het o zo kwetsbare dorpsbeeld.

Op de Vliehors:

53'' 13' 24 NB / 4'' 52' 01 OL

Drenkelingenhuisje, 1890 ▲▲

Dit drenkelingenhuisje, op acht hoge palen, was bedoeld voor mensen die in een woelige zee een uitweg zochten. Dan kan gedacht worden aan personen die verrast worden door een snel opkomende vloed, maar inderdaad ook aan drenkelingen die overboord zijn geslagen.

Door zijn hoge poten steekt het boven water uit en via de reling wordt men gedacht zichzelf naar het huisje op te trekken. Binnen lagen droge kleren, proviand en langs de hoge mast kon een bal omhoog worden gehesen waarmee een signaal werd afgegeven dat het huisje door een of meer hulpbehoevenden bezet was. Bij de watersnood van 1953 werd de bodem onder dit huisje weggeslagen waarna het, op hogere palen is gezet. Het huisje staat ver weg op de onmetelijke zandvlakte die de Vliehors is. Bovendien is het vaak niet bereikbaar omdat het leger dit terrein als oefengebied gebruikt. Met de zware terreinwagens van de Vliehors-express is het te bereiken. Zelfs kan er – op

zaterdag, als ook het leger vrijaf neemt – worden getrouwd. Tegenwoordig is er het Juttersmuseum ondergebracht. Door zijn verlaten ligging tussen de kilometers strand werkt het huisje aanstekelijk: door zijn hoge poten en zijn simpele houten vormgeving is het een oerbeeld van beschutting. Een archetypen van een huis. – bij paal 39

Ruim een kilometer noordwaarts, op de bodem van de Noordzee, ligt het ver-

dronken dorp West-Vlieland. Er zijn nauwelijks betrouwbare afbeeldingen van het dorp bekend ■

Rechts: de vlag van Vlieland: groen is de helm, wit is het zand, dat zijn de kleuren van Vlieland (besluit 29 juli 1938).

Wat is nou een naam?

Al de namen van te huren vakantiehuisjes op
Ankerplaats, Vliepark en Duinkersoord
in 2006.

Ammy / Anna / Arendnest / Arnica / Bakboord / Bark / Belboei / Benteng / Bim / Blanke Top /
 Blauwe Vogel / Boeier / Boekanier / Bosrand / Boszicht / Boszicht / Botter / Brander / Branding /
 Brigantijn / Brik / Buizerd / Casarca / C'est ça / Coccinelle / Coosje / Cranberry Hill / Dalhoeve /
 Dansamar / de Hut / de Top / de Vliestroom / de Wulk / de Wurf / Dekka / Denneheuvel / Dialyse
 / Dingeno / Distelvink / Dolfijn / Doorn / Drosera / Duindistel / Duinhoef / Duinoord /
 Duinpieper / Duinroos / Duinzicht / Duyn / Dwaas / Edith / Eendracht / Efkes Lens / Eider /
 Elfenbankje / Euphrosine / Fajk / Fauna / Fazant / Flierenluiter / Frouke / Galei / Galjoen /
 Geerdina / Gertrud / Golfzang / Gondel / Gospel / Goudvink / Grietjebie / Grundel /
 Haagersheem / Hagedis / Hanen ved Sjon / Helium / Herminium / Hof van Aelden / Hoge land /
 Hoogaars / Hoogduin / Houtsnip / In Ens / Instuif / Iris / Ithaka / Jol / Jolé / Jolly Day / Jonk / Juno /
 Juthout / Jutter / Kaap Bol / Kapmeew / Karekiet / Kinkhoorn / Klamara / Klaproos / Klein
 Marjenburg / Kleine Beer / Klim / Klipper / Koekoek / Kokkel / Koperwieck / Korenbloem /
 Korveel / Kotter / Krackesant / Kreukel / Kwartel / Kwikstaart / Leeuwerik / Li's Kasa / Lindeval /
 Luiwammes / Lydinge / Mare Canto / Margriet / Maupertuus / Meermin / Meeuwenduin / Merel /
 Miereness / Mijlpaal / Monnikskap / Nachtegaal / Nautilus / Nijlpaardje / Noorderhaven /
 Noordster / Notenkraker / Op 'e Hichte / Op eWenakker / Open Zon / Orion / Overstag /
 Paddestoel / Pallieter / Panorama / Parel / Pelicaan / Phoca / Pierewiet / Pimpelmees / Pirola /
 Pondok / Poolster / Poseidon / Ribosoom / Rijd / Rika / Rim / Robbesant / Robijn / Rozebottel /
 Rustenburg / Ruygte / Salemander / Sam sam / Sant / Santé / Schoener / Scholekster / Schuilhof /
 Schulp / Seal Cottage / Simmelstouwer / Sloep / Snik / Sonnevanc / Sperwer / Stem / Stormvogel /
 Strandloper / Strandpluvier / Struner / Stuurboord / Summum / Suomi / 't Hazeduin / 't Sweltsje /
 't Koopje / 't Witte Huisje / 't Hörntje / 't Kon Net / 't Kulkje / 't Waakend Oog / 't Witte Nest /
 Thalassa / Thalia / Thea / Tille / Tjalk / Tjonge jonge jonge / Tobbedanser / To-Mare / Toppunt /
 Tormentil / Tranquillizer / Tureluur / Turkse Tortel / Uithof / Uitwijk / Us Mearke / Us Wente /
 Ut en Thus / Vierklaverblad / Vliehoven / Vliehûs / Vlieree / Vluchtheuvel / Voor Anker /
 Vrijbouter / Wadloper / Wantij / Westerkim / Wiekslag / Wildzang / Wilhelmina / Wimpel /
 Windekind / Windjammer / Winje Wanje / Woestduin / Yn 't dûn / Zandloper / Zandruiter / Zee
 Wind / Zeebries / Zeedistel / Zeejonker / Zeekraal / Zeekrab / Zeester / Zilvermeew /
 Zomernest / Zomertaling / Zon Rondon / Zonnebloem / Zonnedaaw /

